

PHILOGLOGIA MEDIANA

University of Niš
Faculty of Philosophy

PHILOLOGIA MEDIANA

year X Vol. 10.

Niš 2018.

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

PHILOGOGIA MEDIANA

година X број 10.

Ниш 2018.

PHILOLOGIA MEDIANA

Journal of Philological Studies
Faculty of Philosophy, University of Niš

Editorial Board

- GORAN MAKSIMOVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)
SVETISLAV KOSTIĆ (Charles University in Prague, Faculty of Philosophy)
IVAN ČAROTA (Belarusian State University, Faculty of Philology)
MARKO JESENŠEK (University of Maribor, Faculty of Philosophy)
LJILJANA BANJANIN (University of Turin, Department of Foreign Languages, Literatures and Modern Cultures)
SANJA BOŠKOVIĆ-DANOJLIĆ (University of Poitiers, Faculty of Languages and Literature)
SNEŽANA MILOSAVLJEVIĆ MILIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)
DUBRAVKA POPOVIĆ SRDANOVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy) SLOBODANKA
VLADIV GLOVER (Monash University, Faculty of Arts)
NATALIJA NIAGALOVA (Veliko Trnovo University St. Cyril and Methodius, Faculty of Philology)
KATJA BAKIJA (University of Dubrovnik, Department of Communicology)
SELENA STANKOVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)
BOBAN ARSENJEVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)
MIHAILO ANTOVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)
NIKOLETA MOMČILOVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)
DEJAN MARKOVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)

Editor-in-Chief

IRENA ARSIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)

Secretary

JELENA JOVANOVIĆ (University of Niš, Faculty of Philosophy)

philologiamediana@filfak.ni.ac.rs
www.filfak.ni.ac.rs

PHILOLOGIA MEDIANA

Часопис за филолошке науке
Филозофског факултета Универзитета у Нишу

Уредништво

ГОРАН МАКСИМОВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)
СВЕТИСЛАВ КОСТИЋ (Univerzita Karlova v Praze, Filozoficka fakulta)
ИВАН ЧАРОТА (Белорусский государственный Университет,
Филологический факультет)
МАРКО ЈЕСЕНШЕК (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)
ЉИЉАНА БАЊАНИН (University of Turin, Department of Foreign Languages, Literatures
and Modern Cultures)
САЊА БОШКОВИЋ-ДАНОЛЛОВИЋ (University of Poitiers, Faculty of Languages and Literature)
СНЕЖАНА МИЛОСАВЉЕВИЋ МИЛИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)
ДУБРАВКА ПОПОВИЋ СРДАНОВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)
СЛОБОДАНКА ВЛАДИВ ГЛОВЕР (Monash University, Faculty of Arts)
НАТАЛИЈА НИАГАЛОВА (Великотърновски университет Св. св. Кирил и Методий,
Филологически факултет)
КАТЈА БАКИЈА (Sveučilište u Dubrovniku, Odjel za komunikologiju)
СЕЛЕНА СТАНКОВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)
БОБАН АРСЕНИЈЕВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)
МИХАИЛО АНТОВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)
НИКОЛЕТА МОМЧИЛОВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)
ДЕЈАН МАРКОВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)

Главни уредник

ИРЕНА АРСИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)

Секретар

ЈЕЛЕНА ЈОВАНОВИЋ (Универзитет у Нишу, Филозофски факултет)

philologiamediana@filfak.ni.ac.rs
www.filfak.ni.ac.rs

САДРЖАЈ / CONTENTS

СТУДИЈЕ И ОГЛЕДИ / STUDIES AND ESSAYS

Горан М. Максимовић (Ниш) ПЕРИОДИЗАЦИЈА ЕПОХЕ РОМАНТИЗМА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ Summary: PERIODIZATION OF EPOCHES OF ROMANTISM IN SERIAL LITERATURE	17
Ирена П. Арсић (Ниш) О ИСТОРИЈСКИМ ДРАМАМА МАТИЈЕ БАНА (Поводом два века од рођења Матије Бана) Summary: ABOUT MATIJA BAN'S HISTORICAL DRAMAS	27
Александар Т. Јовановић (Београд) ТРАЈАЊЕ, ДОМЕТИ, ИДЕНТИТЕТ (О српској култури и њеном развоју) Summary: DURATION, RANGES, IDENTITY (About Serbian Culture and its Development)	37
Ана В. Вукмановић (Београд) ВРЕМЕНСКА ГРАНИЦА У СВАДБЕНОЈ УСМЕНОЈ ЛИРИЦИ, (рецензирано за прошли број, позитивна рецензија) Summary: TEMPORAL BOUNDARY IN ORAL WEDDING LYRIC	49
Снежана Ј. Милојевић (Ниш) ЧУДО НЕПРОПАДИВОСТИ ТЕЛА И МИРОТОЧЕЊА СВЕТИХ У СРПСКОЈ ЖИТИЈНОЈ КЊИЖЕВНОСТИ Резюме: ЧУДО НЕТЛЕННОСТИ ТЕЛА И МИРОТОЧЕНИЯ СВЯТЫХ В СЕРБСКОЙ ЖИТИЙНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	65
Katja S. Bakija (Dubrovnik) PUCIĆEVA "SLAVJANSKA ANTOLOGIA" IZ RUKOPISAH DUBROVAČKIH PJESNIKAH - PRVA TISKANA ZBIRKA STARIJEG DUBROVAČKOG PJESNIŠTVA Summary: PUCIĆ'S SLAVJANSKA ANTOLOGIA IZ RUKOPISAH DUBROVAČKIH PJESNIKAH (SLAVIC ANTHOLOGY FROM THE MANUSCRIPTS OF THE DUBROVNIK POETS) – FIRST PRINTED COLLECTION OF THE OLDER DUBROVNIK POETRY	79
Мирјана Д. Бојанић Ћирковић (Ниш) САВРЕМЕНЕ ТЕОРИЈЕ ЧИТАЊА Summary: CONTEMPORARY THEORIES OF READING	89
Sanja J. Ignjatović (Niš) THE LINGUISTIC GROUNDWORK FOR COGNITIVE POETICS Резиме: ЛИНГВИСТИЧКЕ ОСНОВЕ КОГНИТИВНЕ ПОЕТИКЕ	103

Оливера С. Марковић (Ниш) ГРОТЕСКА КАО КОГНИТИВНИ ФЕНОМЕН ПОЕТИЧКОГ ДИСКУРСА ДО ПРЕДРОМАНТИЗМА Summary: GROTESQUE AS A COGNITIVE PHENOMENON OF POETIC DISCOURSES UNTIL PRE-ROMANTISISM	119
Мирјана М. Бечејски (Приштина, Лепосавић) ПРИЛОГ ТЕОРИЈСКОМ ПРОМИШЉАЊУ ЕСЕЈА Summary: A CONTRIBUTION TO THE THEORETICAL CONTEMPLATION OF ESSAY	135
Борис Д. Булатовић (Нови Сад) БАКОЊА ФРЕ БРНЕ И СРПСКИ НАЦИОНАЛИЗАМ: ИДЕОЛОШКА АКТУЕЛИЗАЦИЈА И КОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЈА МАТАВУЉЕВОГ РОМАНА Summary: BAKONJA FRA BRNE AND SERBIAN NATIONALISM: IDEOLOGICAL ACTUELIZATION AND CONTEXTUALIZATION OF SIMO MATAVULJ'S NOVEL	147
Душко В. Певуља (Бања Лука) МОТИВ СЛОБОДЕ У КЊИЖЕВНОМ ДЈЕЛУ ПЕТРА КОЧИЋА Summary: THE MOTIF OF FREEDOM IN PETAR KOČIĆ'S WORKS	157
Ивана Ј. Петковић (Ниш) СЛИКА ПРИВАТНОГ И ЈАВНОГ ЖИВОТА У НИШКОЈ ПРОЗИ СТЕВАНА СРЕМЦА Summary: PICTURE OF A PRIVATE AND PUBLIC LIFE IN STEVAN SREMAC'S PROSE OF NIŠ	173
Милица М. Алексић (Ниш) ДРУШТВЕНА ФУНКЦИЈА РОМАНА БРАНИСЛАВА НУШИЋА ОПШТИНСКО ДЕТЕ Summary: SOCIAL FUNCTION OF THE NOVEL OF BRANISLAV NUSIĆ OPŠTINSKO DETE	191
Јелена В. Алексов (Ниш) РЕЛИГИЈСКА ЕТИКА ПОРУШЕНИХ ИДЕАЛА СВЕТОЛИКА РАНКОВИЋА Summary: THE ETHICS OF RELIGION DESTROYED IDEALS BY SVETOLIK RANKOVIC	205
Соња С. Ђорић (Ниш) ТИПОЛОГИЈА ФАНТАСТИКЕ У ДЕЛУ ИЛИЈЕ ВУКИЋЕВИЋА Summary: THE TIPOLOGY OF THE FANTASTIC IN THE WORKS OF ILIJA VUKICEVIC	221
Велибор В. Петковић (Ниш) МЕТАЛЕПСА И МЕТАРЕФЕРЕНЦЕ У РАДИО-ДРАМИ КАПЕТАН ЏОН ПИПЛФОКС ДУШАНА РАДОВИЋА Summary: METALEPS AND METAREFERENCES IN RADIO DRAMA CAPTAIN JOHN PIPLFOKS BY DUŠAN RADOVIĆ	237

Христина Љ. Аксентијевић (Ниш) СТВАРАЛАШТВО ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА: „ПРОФЕСИОНАЛАЦ“ ОД ДРАМЕ ДО ФИЛМА Summary: THE WORK OF DUŠAN KOVAČEVIĆ – „PROFESSIONAL“ FROM PLAY TO FILM	253
Александра Д. Матић (Крагујевац) ОПСАДА ЦРКВЕ СВЕТОГ СПАСА Г. ПЕТРОВИЋА И БУРЛЕСКА ГОСПОДИНА ПЕРУНА БОГА ГРОМА Р. ПЕТРОВИЋА: ТРАНСФОРМАЦИЈА ХРИШЋАНСКОГ ИДЕАЛА Summary: THE TRANSFORMATION OF CHRISTIAN IDEALS IN THE NOVELS <i>THE SIEGE OF THE CHURCH OF SAINT SALVATION</i> BY GORAN PETROVIC AND <i>A BURLESQUE OF LORD PERUN: GOD OF THUNDER</i> BY RASTKO PETROVIC	269
Јелена З. Милић (Ниш) ДОГАЂАЈНОСТ У ИДЕНТИТЕТУ: ТРАНССВЕТОВНЕ ВЕРЗИЈЕ МАРКА ШАГАЛА У УМЕТНИКОВОЈ АУТОБИОГРАФИЈИ <i>МОЈ ЖИВОТ</i> И РОМАНУ <i>НЕВИДЉИВИ</i> АЛЕКСАНДРА ГАТАЛИЦЕ Summary: EVENT IN THE IDENTITY: THE TRANSWORLD VERSIONS OF MARC CHAGALL IN ARTIST'S AUTOBIOGRAPHY <i>MY LIFE</i> AND IN THE NOVEL <i>THE INVISIBLE</i> BY ALEKSANDAR GATALICA	285
Велимир М. Илић (Ниш) ДО ПОСЛЕДЊЕГ МУШКАРЦА Ј. ЈЕРПИЉОВЕ У КОНТЕКСТУ САВРЕМЕНЕ РУСКЕ ДРАМАТУРГИЈЕ Резюме: ДО ПОСЛЕДНЕГО МУЖИЦИНЫ Е.ЕРПИЛЕВОЙ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННОЙ РУССКОЙ ДРАМАТУРГИИ	301
Ненад Ђ. Благојевић (Ниш) СРПСКО-РУСКИ ПОЗОРИШНИ ДИЈАЛОГ НА ПРИМЕРУ ДРАМЕ „ЗАБОРАВИТИ ХЕРОСТРАТА“ ГРИГОРИЈА ГОРИНА Резюме: СЕРБСКО-РУССКИЙ ТЕАТРАЛЬНЫЙ ДИАЛОГ НА ПРИМЕРЕ ПЬЕСЫ «ЗАБЫТЬ ГЕРОСТРАТА» ГРИГОРИЯ ГОРИНА	309
Nermin S. Vučelj (Niš) LES ÉTUDES SUR DIDEROT EN TANT QU'ESTHÉTICIEN Резиме: ПРЕГЛЕД ИСТРАЖИВАЊА О ДИДРОУ КАО ЕСТЕТИЧАРУ	321
Милан Н. Јањић (Ниш) (ПРЕД)РЕВОЛУЦИОНАРНИ ДУХ У ДИДРООВОЈ ЕНЦИКЛОПЕДИЈИ Résumé : L'ESPRIT (PRÉ)RÉVOLUTIONNAIRE DANS L'ENCYCLOPÉDIE DE DIDEROT	335
Vladimir Z. Đurić (Niš) L'ÉVOLUTION D'UN SYMBOLE : LE « CYGNE » DANS LA POÉSIE DE SULLY PRUDHOMME, BAUDELAIRE ET MALLARMÉ Резиме: ЕВОЛУЦИЈА ЈЕДНОГ СИМБОЛА: ЛАБУД У ПОЕЗИЈИ СИЛИЈА ПРИДОМА, БОДЛЕРА И МАЛАРМЕА	349

Tanja S. Cvetković (Niš) IZMEDJU REČI I TIŠINE: <i>REČI MOJE VIKE</i> ROBERTA KROUČA (mitovi o Orfeju, Demetri, Persefoni, Plutonu, kišodavcu, mit poldnosti) Summary: BETWEEN WORDS AND SILENCE: <i>THE WORDS OF MY ROARING</i> (The Myth of Orpheus, Demeter, Persephone, Pluto, the rainmaking myth, the fertility myth)	363
Nataša B. Glišić (Bograd) REALNOST MAGIČNOG ILI MAGIJA REALNOG: SVET IMAGINACIJE I STVARNOST U <i>DECI PONOĆI</i> SALMANA RUŽDIJA Summary: REALITY OF THE MAGICAL OR MAGIC OF THE REAL: WORLD OF IMAGINATION AND REALITY IN SALMAN RUSHDIE'S <i>MIDNIGHT'S CHILDREN</i>	379
Емилија П. Манчић (Нови Пазар) О ДРУГИМ ПРОСТОРИМА У РОМАНУ <i>ЧАРОВНИ БРЕГ</i> ТОМАСА МАНА Zusammenfassung: ANDERE RÄUME IN THOMAS MANN'S ZAUBERBERG ...	393
Бранка Б. Огњановић (Крагујевац) ИЛУЗИЈА ЖЕНСКЕ СЛОБОДЕ У ДРАМИ <i>ШТА СЕ ДОГОДИЛО</i> <i>НАКОН ШТО ЈЕ НОРА НАПУСТИЛА МУЖА ИЛИ СТУБОВИ</i> <i>ДРУШТАВА</i> ЕЛФРИДЕ ЈЕЛИНЕК Summary: ILLUSION OF WOMEN'S FREEDOM IN THE PLAY <i>WHAT HAPPENED AFTER NORA LEFT HER HUSBAND, OR PILLARS OF SOCIETY</i> BY ELFRIDE JELINEK	409
Александра Р. Лончар Раичевић (Ниш), Нина Ј. Судимац (Ниш) АКУСТИЧКИ ОПИС НАГЛАСКА У ГОВОРИМА ТИМОЧКО- ЛУЖНИЧКОГ ДИЈАЛЕКТА Summary: ACOUSTIC DESCRIPTION OF THE ACCENT IN THE SPEECH OF THE TIMOK-LUŽNICA DIALECT	423
Александра А. Јанић (Ниш) (НЕ)ПОСТОЈЕЋИ НЕНЕГИРАНИ ПРИДЕВИ НА <i>-(Љ)ИВ</i> ПАСИВНЕ СЕМАНТИКЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ Summary: (NON-)EXISTING NON-NEGATED PASSIVE ADJECTIVES ENDING IN <i>-(LJ)IV</i> IN THE SERBIAN LANGUAGE	439
Веселинка Т. Лаброска (Скопје), Станислав Р. Станковић (Косовска Митровица) ЛЕКСИКАТА СО СУБЈЕКТИВНА ОЦЕНКА КАЈ МАКЕДОНСКИТЕ РОДЕНИ ГОВОРТЕЛИ ВО ЈУЖЕН БАНАТ Summary: THE SUBJECTIVELY VALUED LEXIS OF THE MACEDONIAN NATIVE SPEAKERS IN SOUTHERN BANAT	457

Ivan N. Jovanović (Niš), Nataša M. Živić (Niš) DE L'ASPECT SÉMANTIQUE DES PROVERBES FRANÇAIS ET SERBES AVEC LE LEXÈME <i>CHAT / МАЧКА</i> Резиме: О СЕМАНТИЧКОМ АСПЕКТУ ФРАНЦУСКИХ И СРПСКИХ ПОСЛОВИЦА С ЛЕКСЕМОМ <i>CHAT / МАЧКА</i>	469
Justyna R. Bajda (Wrocław, Pologne) LE <i>BLEU DE PRUSSE</i> OU LE <i>LE BLEU DE PARIS</i> ? LES NOMS DES PIGMENTS BLEUS DANS LA TERMINOLOGIE POLONAISE PAR RAPPORT AUX TERMES FRANÇAIS Резиме: <i>ПРУСКО ПЛАВО</i> ИЛИ <i>ПАРИСКО ПЛАВО</i> ? НАЗИВИ ЗА НИЈАНСЕ ПЛАВЕ БОЈЕ У ПОЉСКОЈ ТЕРМИНОЛОГИЈИ У ОДНОСУ НА ФРАНЦУСКУ	487
Александра Р. Блатешић (Нови Сад) НУЛТА ИМЕНИЧКА СИНТАГМА У ПОЛОЖАЈУ АРГУМЕНТА НА ПРИМЕРУ САВРЕМЕНОГ ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА Summary: BARE NOUNS IN ARGUMENT POSITION IN CONTEMPORARY ITALIAN LANGUAGE	499
Љиљана З. Петровић (Ниш) ВИШЕЈЕЗИЧНОСТ У ДОЛИНИ АОСТЕ – ИТАЛИЈАНСКИ, ФРАНЦУСКИ, АРПИТАНСКИ : СТАТУС И ПЕРСПЕКТИВА Riassunto: PLURILINGUISMO IN VALLE D'AOSTA – ITALIANO, FRANCESE, FRANCOPROVENZALE: STATUS E PROSPETTIVA	517

ИСТРАЖИВАЊА / RESEARCH

Маја Д. Стефановић (Ниш), Мартина Ш. Лучић (Задар) ГРАНИЦЕ <i>РЕАЛНОГ</i> И <i>ФАНТАСТИЧНОГ</i> : МАГИЧНИ РЕАЛИЗАМ КАО ВРСТА РЕАЛИСТИЧНОГ НАРАТИВА Zusammenfassung: GRENZEN DES <i>REALEN</i> UND DES <i>FANTASTISCHEN</i> : DER MAGISCHE REALISMUS ALS REALISTISCHES ERZÄHLVERFAHREN	535
Сања Н. Ратковић (Нови Сад) ЕСЕЈИ ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ О ПРОМЕНАМА И ЖЕНСКОЈ КОНЗЕРВАТИВНОСТИ КАО НЕПРОЛАЗНОЈ ВРЕДНОСТИ Summary: ESSAYS ISIDORE SEKULIC ABOUT CHANGES AND WOMEN'S CONSERVATISM AS AN IMPASSABLE VALUE	549
Јелена Ђ. Марићевић Балаћ (Нови Сад) КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА <i>СЕОБА</i> МИЛОША ЦРЊАНСКОГ И <i>ХАЗАРСКОГ РЕЧНИКА</i> МИЛОРАДА ПАВИЋА Summary: MILOŠ CRNJANSKI'S <i>MIGRATIONS</i> AND MILORAD PAVIĆ'S <i>DICTIONARY OF THE KHAZARS</i>	559

Александар М. Новаковић (Ниш) ГОВОР ЈУТУБЕРА – ЊЕГОВА ЈЕЗИЧКА АНАЛИЗА И МОГУЋИ УТИЦАЈ НА ГОВОР УЧЕНИКА Summary: YOUTUBERS AND THEIR INFLUENCE ON THE SPEAKING SKILLS OF STUDENTS	571
Jan A. Goes (Arras,France) COLLOCATIONS ET DÉNOMINATIONS : QUELQUES RÉFLEXIONS SUR LE FIGEMENT ADJECTIVAL Резиме: КОЛОКАЦИЈЕ И ДЕНОМИНАЦИЈЕ: НЕКА РАЗМИШЉАЊА О УСТАЉЕНИМ ПРИДЕВСКИМ СТРУКТУРАМА	589
Радмила В. Бодрич (Нови Сад), Аида Е. Тарабар (Зеница) ОСОБИНЕ ДОБРОГ НАСТАВНИКА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ СТУДЕНАТА АНГЛИСТИКЕ Summary: THE PERCEPTIONS OF EFL UNIVERSITY STUDENTS OF WHAT MAKES A GOOD EFL TEACHER	603
Danica M. Jerotijević Tišma (Kragujevac) A COMPARISON OF TWO DIFFERENT APPROACHES IN TEACHING AND ASSESSING YOUNG EFL LEARNERS' PRONUNCIATION Резиме: ПОРЕЂЕЊЕ ДВА РАЗЛИЧИТА ПРИСТУПА НАСТАВИ И ОЦЕЊИВАЊУ ИЗГОВОРА КОД УЧЕНИКА МЛАЂЕГ УЗРАСТА КОЈИ УЧЕ ЕНГЛЕСКИ КАО СТРАНИ ЈЕЗИК	625
Марина Ђ. Ђукић Mirzayantz (Ниш) ОСОБЕНОСТИ КОМУНИКАЦИЈЕ ПОСРЕДОВАНЕ РАЧУНАРОМ У НАСТАВИ СТРАНОГ ЈЕЗИКА Zusammenfassung BESONDERHEITEN DER COMPUTER-VERMITTELTE KOMMUNIKATION IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT	643
Нина В. Аксић (Београд) РАД НОВОПАЗАРСКЕ ГИМНАЗИЈЕ У ПЕРИОДУ ОД 1913. ДО 1922. ГОДИНЕ Summary:THE ACTIVITY OF THE GRAMMAR SCHOOL IN NOVI PAZAR FROM 1913 UNTIL 1922	657

ПРИЛОЗИ И ГРАЂА / CONTRIBUTIONS AND ORIGINAL MATERIAL

Ivan P. Birta (România) ДЕЛОВАЊЕ И УТИЦАЈ СРПСКОГ СВЕШТЕНСТВА НА ПОДРУЧЈУ РУМУНСКОГ БАНАТА (1790-1801.ГОДИНЕ) Summary: THE LIFE AND INFLUENCE OF THE SERBIAN CLERGY IN THE AREA OF THE ROMANIAN BANAT (1790-1801)	673
---	-----

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- Virna I. Karlić (Zagreb),
 ŽIVOTINJSKO CARSTVO U ČOVJEKOVOJ IMAGINACIJI, JEZIKU
 I KULTURI / THE ANIMAL KINGDOM IN HUMAN IMAGINATION,
 LANGUAGE AND CULTURE (Branka Barčot: *Lingvokulturologija i*
zoonimska frazeologija. Zagreb: Hrvatska sveučilišna zaklada, 2017., 395 str) 701
- Сања Ђ. Маџура (Бања Лука),
 НАРАТИВ И НАРАТИВНОСТ ПОД ЛУПОМ НАРАТОЛОГА /
 NARRATOLOGISTS ABOUT NARRATIVE AND NARRATIVITY
 (*Od narativa do narativnosti: pola veka naratologije / From Narrative to*
Narrativity: half a century of narratology, tematski zbornik radova, ur.
 Snežana Milosavljević Milić, Jelena Jovanović, Mirjana Bojanić Ćirković,
 Niš: Filozofski fakultet, 2018) 705
- Оливера С. Марковић (Ниш),
 СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ ЗА АНГЛОСАКСОНСКО ТРЖИШТЕ /
 SERBIAN LITERATURE FOR THE ANGLO-SAXON MARKET (*Cat*
painters: an anthology of contemporary Serbian poetry, ур. Биљана Д.
 Обрадовић и Дубравка Ђурић, Њу Орлеанс: Dialogos Press, 2016) 708
- Мирјана Д. Бојанић Ћирковић (Ниш),
 SUMMA СИГНАЛИЗМА ИЗ УСТА ЗВЕЗДОЗНАНЦА / THE SUMMA
 OF SIGNALISM FROM THE MOUTH OF STAR-GAZERS (Тодоровић,
 Мирољуб. *Извори сигнализма*. Београд: Everest Media, 2018) 713
- Соња С. Ђорић (Ниш),
 СТАРО ДЕЛО У НОВОМ РУХУ / A NEW PERSPECTIVE ON OLD
 WORKS (Тодор Влајић, *Српски венац*, приредили Данијела Поповић
 Николић, Александар Костадиновић, Књажевац: Народна библиотека
 „Његош“, 2017) 718
- Милица М. Алексић (Ниш),
 ПОВОДОМ СТО СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА ОД РОЂЕЊА СРПСКОГ
 ГОГОЉА / CELEBRATING 170 YEARS SINCE THE BIRTH OF THE
 SERBIAN GOGOL (*Поетика Милована Глишића*, зборник радова, ур. Душан
 Иванић, Матична библиотека „Љубомир Ненадовић“, Ваљево 2017) 722
- Емилија Г. Јовић (Ниш),
 РУСКИ ЈЕЗИК И ЕКОНОМИЈА / ECONOMY AND THE RUSSIAN
 LANGUAGE (Дејан Марковић, *Руски језик за економисте*, Ниш:
 Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2017) 727

СТУДИЈЕ И ОГЛЕДИ
STUDIES AND ESSAYS

РАД НОВОПАЗАРСКЕ ГИМНАЗИЈЕ У ПЕРИОДУ ОД 1913. ДО 1922. ГОДИНЕ²

У раду ће бити представљен кратак приказ просветно-културних прилика у Новом Пазару у деценији након 1913. године. Проблеми са којима се сусретала гимназија у Новом Пазару од самог оснивања, биће осветљени кроз лик и дело њеног првог директора Љубомира Стевановића. Циљ овог рада је да представи ентузијазам директора, наставника и ученика гимназије који је допринео формирању великог броја дружина и развијању гимназије од њеног формирања, па све до данашњих дана, иако су их задесиле велике економске, друштвено-политичке, па и културне неприлике, као и читав Нови Пазар. Рад је сачињен као мали допринос културној историји Новог Пазара, а заснован на архивским документима из трију архива.

Кључне речи: просветно-културне прилике, Нови Пазар, гимназија, Љубомир Стевановић.

Гимназија у Новом Пазару основана је 20. новембра 1913. године, уредбом коју је донео краљ Петар I Карађорђевић,³ под називом Српска краљевска гимназија у Новом Пазару. Већ наредне године 10. јануара Гимназија почиње са наставним радом (ИАРНП, Деловодни протокол Државне гимназије у Новом Пазару 1918–1923, 7, 1) и окупља 59 ученика (ИАРНП, Извештај Новопазарске гимназије, 1913/1914). Прва Државна реална Гимназија у Новом Пазару, једина осмогодишња гимназија у Санџаку, била је у периоду између два светска рата слика или огледало друштвених и културних (не)прилика у овоме крају.

¹ nina.aksic@ei.sanu.ac.rs

² Овај текст је резултат рада на пројекту *Стратегије идентитета: савремена култура и религиозност* (ЕДБ 177028), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

³ Уредба краља Петра I приказана је у прилогу овоме раду, а овде следи текст који је написан на самом почетку првог „Извештаја ново-пазарске гимназије за школску 1913–1914 годину: Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 20 новембра 1913 године, на предлог Господина Министра Просвете и Црквених Послова, а по послушању Министарског Савета, решено је да се отвори непотпуна гимназија у Н. Пазару“ (Историјски архив „Рас“ Нови Пазар, (ИАРНП) Извештаји гимназије, Збирка копија, II 16576/1913–14).

У овом раду биће изложен сажет опис садржаја докумената који су пронађени током овог истраживања, а такође ћемо се осврнути и на одређене проблеме са којима се ова Гимназија, тј. њен први директор Љубомир Стевановић, сусретао у свом раду током наведених година, а који су били и општи проблеми друштва тога периода, па тако и самог образовног система. Идеја овог рада је да се садржај докумената који ће за ову прилику бити издвојени, односно представљени, ставе у шири контекст, односно да се поткрепе запажања о проблемима на просветном и културном плану у новопазарском крају, изнета у радовима писаним од стране наших релевантних истраживача.

О општем проблему културе, тј. о нивоу културног развоја у новопазарској области углавном се, нажалост, говорило са негативним предзнаком. Дуг период османске владавине на датом простору недвосмислено је имао знатан утицај на културни ниво становника Новопазарског санцака. У периоду између два светска рата, Нови Пазар је и даље оставао утисак турске касабе – како по свом уређењу тако и по култури живљења. Говорећи на ову тему, 1921. године је један од тадашњих посланика у Парламенту, Сабит Коркут, овако окарактерисао живот у Санцаку: „Народ овога краја (Санцака) јако је заостао и у културном развићу. Он живи најпримитивнијим животом. Све је некултурно. Разлике готово никакве нема између муслиманског и православног живља; сви су они на истом степену културног развића. Ово се стање да опазити на свему и сваком кораку... Има места која уопште нису везана никаквим путевима. Дивљина се примећује на сваком кораку. Земљиште се обрађује најпримитивнијим справама, саобраћај се врши товарним коњима“ (МУШОВИЋ 1979: 107).

Просветно-културне прилике између два светска рата биле су у новопазарском крају такве да се о њима нема шта нарочито позитивно навести – ступањ развијености на овом плану био је веома низак. Број неписмених износио је више од 75%, а у Дежевском срезу (срез чије је седиште било у Новом Пазару, а што је, са малим изузецима, територија данашње новопазарске општине) радило је до 1941. године седамнаест основних школа, Гимназија и Занатска школа. Поред наведених школа, „паралелно са световним школама наставиле су рад и исламске верске школе: мектеби и медреса“ (КАЧАПОР 1987: 13). Уколико се у вези са описмењеношћу становништва у датом периоду осмотри шири област којој је припадао град Нови Пазар, тј. Новопазарски санцак, наилазимо код Љ. Димића на податке да „од укупног становништва бановине (мисли се на Зетску бановину – нап. Н. А.) старијег од 10 година било је писмено 51,2% мушке и 17,1% женске популације (34,0% у просеку)“ (ДИМИЋ 1997: 87), док се код Качапора налази податак да је 1920. године, у

новопазарским селима било чак и мање од 1% писменог становништва. Како С. Качапор наводи, „поред специфичних особености карактеристичних за систем школа у Новом Пазару и околини (...) јасно су се учавале оне карактеристике које су пратиле југословенско школство, а то ус следеће: недемократичност школског система“ (тј. није било огуће да сви похађају школу, а видљива је била и неравноправност у половима), „националана неравноправност“ (изузетно мало број муслимана је похађао школе), „социјална неједнакост“ (због финансијских захтева, школу су могла похађати само деца из имућнијих породица), „несветовност школског система“ (изузетно се много посвећивало пажње веронауци) и „централизам у управљању школама“ (све је полазило из Министарства просвете) (КАЧАПОР 1987: 13–14).

Документа која се могу наћи у школској архиви Реалне Гимназије у Новом Пазару, а која су током сваке од наведених година (тј. од 1919. до 1922.) редовно била достављана Министарству Просвете Краљевине Југославије, била су следећа: пописи наставника и њихове биографије; распореди предмета на почетку сваке школске године, као и на тромесечјима и полугодиштима; различити извештаји о раду школе, углавном на крају полугодишта и школске године, те о променама наставног особља; школски летопис на крају школске године, у коме се налазила класификација ученика по просеку и вредноћи, њихове телесне мере и опште здравствено стање и др; пројекти буџета и потраживање кредита за школска средства, Дом и Трпезу, и др. Дакле, из прегледане документације се може закључити да је директор био веома ревностан у предавању тражене, тј. обавезне документације, као и у слању извештаја ондашњем Министарству Просвете. Овај податак је веома важан да би се разумели велика жеља и ентузијазам за напредовањем на плану образовања, који су постојали и поред свих потешкоћа које су задесиле ову школу, а од којих се већина кроз дуги низ година није разрешавала, већ се само умножавала и обнављала.

Гимназија у Новом Пазару, као и већина школа у Југославији у међуратном периоду, сусретала се са мноштвом проблема – почев од финансијских, преко помањкања наставног кадра, наставних предмета, недостатка наставних средстава, отварања и укидања разреда, увођења и укидања одређених предмета, (не)спремности родитеља да се њихова деца школују у гимназији, па све до (не)хигијене као једног од изузетно значајних фактора због кога су се губили часови, а који је одраз или последица ниског образовног нивоа у новопазарском крају. Поред Гимназије, постојали су још и Дом и Трпеза за гимназијалце,⁴ који су такође

⁴ Дом и Трпеза основани су 1919. године, њихово је оснивање одобрило Министарство просвете, а уз помоћ добротворних прилога и великог залагања директора Стевановића.

опстајали и радили под великим тешкоћама, највише оним финансијске природе. Све ове тешкоће морао је да „у ходу“ решава директор Гимназије, као најодговорнија личност за успешно функционисање Гимназије, Дома и Трпезе.

Тако се први директор Гимназије – господин Љубомир М. Стевановић,⁵ постављен на ту функцију 24. децембра 1913. године,⁶ суочио са свим наведеним проблемима, које није остављао по страни, већ је на све могуће начине покушавао да их реши.

Први проблем представљао је простор у коме се налазила Гимназија од 1913. па до 1. новембра 1915. године, када је престала са радом због окупације. Истиче се да је школска зграда, у улици Стевана Немање бр. 29, била „мала општинска зграда при улазу у варош путем из Рашке, у којој је Гимназија започела рад била (је) неподобна за извођење васпитно-образовног рада“ (МУЈЕЗИНОВИЋ, ШЕХОВИЋ и др. 2013: 5). Нажалост, директор Стевановић је био онемогућен да било шта уради по питању одабира простора за школу, јер је финансијски био зависан од општине, те је Гимназија остала смештена у овом простору све до престанка рада 1915. године, када ова зграда почиње да служи као касарна (ИАРНП, 91, Гимназија „Братство–јединство“ Нови Пазар, Школски летопис, 1914–1964.). Након Првог светског рата, „наставак рада Гимназије почиње у јануару 1919. године по Привременом наставном плану и

⁵ Из доступних докумената и литературе није било могуће сазнати годину рођења и смрти г-дина Љубомира М. Стевановића. Био је у служби наставника чак 23 године, како се сазнаје из Извештаја за школску 1913–1914. годину, тј. он и наставник Цветко Н. Петровић, који је био у служби 24 године, били су најстарији радници. Према доступним подацима, Љубомир М. Стевановић радио је као наставник математике и физике у Смедеревској гимназији од 1906. године. У овој гимназији је, поред наставничких обавеза био постављен и на одређене функције: био је изабран „за пословођу ове гимназије за школску 1807 – 1808 годину“ (Архив Србије (АС), инв. 7.392, 379-156 С, Смедервска гимназија, Извештај за школску 1907–1908 годину, Београд: 1908.); био је члан Професорског друштва 1908. и 1910. године (АС, инв. 7.392, 379-156 С, Смедервска гимназија, Извештај за школску 1907–1908 годину, Београд: 1908. године и 1909–1910 годину, Београд: 1910. године); изабран је „преписом од 31 децембра 1910. године. ПБр. 23764 за заступника директора Смедеревске Гимназије“ (АС, инв. 7.392, 379-156 С, Смедервска гимназија, Извештај за школску 1910–1911 годину, Београд: 1911.); школске 1911–1912. године постаје и директор Приватне женске гимназије (АС, инв. 7.392, 379-156 С, Смедервска гимназија, Извештај за школску 1911–1912 годину, Београд: 1912.).

⁶ У годишњем школском извештају Смедеревске гимназије из 1914. године о премештају Љубомира М. Стевановића, прибележено је следеће: „Указом Њ. В. Краља од 9-ХП-1913. Професор ове гимназије г. Љубомир Стевановић постављен је за директора и професора ново-пазарске гимназије“ (АС, инв. 7.392, 379-156 С, Смедервска гимназија, Извештај за школску 1913–1914 годину, Београд, 1914.). У Извештају Новопазарске гимназије за школску 1913–1914. годину истиче се следеће: „За директора и професора ове гимназије постављен је г. Љубомир М. Стефановић, професор Смедеревске гимназије, указом од 9. децембра 1913. год. ПБр. 28393“ (ИАРНП, II 16576/1913–14).

то у истој згради“, коју је обезбедила и делимично опремила учитељица женског ручног рада, Ружица Радоњић, а која је обављала и дужност директора. Већ 20. јула наредне године Гимназија се премешта у зграду која је закупљена и која је „највећа и најлепша зграда у граду, кућа браће Чавића“ (МУЈЕЗИНОВИЋ, ШЕХОВИЋ и др. 2013: 5). Након овог премештаја, директор Љубомир Стевановић, који је ступио на дужност 5. маја 1919. године, имао је обавезу да уреди учионице, али и да сваког месеца пише дописе Министарству како би од њих добио одобрење кредита којим ће бити плаћана кирија. Јула 1920. године закупљена је нова троспратница у коју је била смештена Гимназија, те су и питања мотивације наставника била тиме решена, јер су и они као и ученици били одушевљени новим простором (КАЧАПОР 1987: 110).

Друга велика тешкоћа било је набављање наставних средстава за Гимназију, као и потребног намештаја и хране за Дом и Трпезу. Што се тиче наставних учила на читавој територи Новог Пазара, мора се помнути да је општа ситуација била лоша. Учионице су махом биле празне, а постојало је само неколико руских рачунаљки, неколико карата Краљевине Југославије, историјска карта и једна „збирка учила за целокупну наставу“ (КАЧАПОР 1987: 39). Ова се тешкоћа у раду Гимназије предочава у једном допису из 1919. године, којим директор Стевановић извештава Министарство да мора чекати у Београду док не проради железница, како би могао пребацити ствари за Гимназију и Дом које је добио од Црвеног крста (Архив Југославије (АЈ), Фонд Министарства Просвете Краљевине Југославије (66), 803, 4.475/19, 21. 08. 1919.). Још један допис из 1919. године говори у прилог овој причи о муци на коју су стављени директор и наставници, који морају сами да се сналазе око финансија. У овом допису директор наглашава да је 24. децембра 1913. године, када је дошао на место директора ове гимназије, све сам уредио, а да је сада, тј. 15. маја 1919. године, када се поново на то место вратио, затекао само 18 лоших клупа, те да мора све испочетка да уређује. Како даље каже – сада има Дом и Трпезу где се хране 104 ученика, а сам је набавио и огрев и комерцијални материјал за само 2.261 динара (АЈ, 66, 803, 14. 12. 1919.). Такође потраживао је и уџбенике, макар по један за сваки од пет разреда, с обзиром на то да је након рата једино остао уџбеник из Географије за први разред (КАЧАПОР 1987: 107).

Финансијски проблеми су, како се могло приметити из претходно наведеног, били изузетно велики. Они су се кретали од учестале потражње кредита за набавку свих потроштина за Гимназију и Интернат, преко истог тог кредита за плаћање кирије, до потражње новца за финансирање наставног особља, тј. стално запослење наставника (већином су они били хонорарни радници) (АЈ, 66, 803, 4.475/19, 208, 05. 07.

1919. и 04. 08. 1919.), и повећање плате наставnicима, који су „поред обавеза и рада у настави (...) били задужени и за одржавање и функционисање Дома и Интерната“ (МУЈЕЗИНОВИЋ, ШЕХОВИЋ и др. 2013: 13–14). Како се истиче, „за рад Дома и Интерната месечно се трошило око 9.000 динара“ (МУЈЕЗИНОВИЋ, ШЕХОВИЋ и др. 2013: 14), а за кирију је, за нову зграду, било непоходно узети кредит од 1.800 динара. За оснивање Дома и Трпезе велику је помоћ дао одбор града Сјенице, који је донирао 10.000 динара, као што су помагали и сви родитељи и наставници који су давали донације и помоћ у храни, постелини, гардероби, док су они имућнији то чинили и у новцу (ИАРНП, 91, Гимназија „Братство–јединство“ Нови Пазар, Школски летопис, 1914–1964.). Многи родитељи су сматрали да је отварање Дома и Трпезе најбоље решење у околностима које су тада владале – лоши морални назови (низак ниво морала) и велико непријатељство које је владало међу људима, а које је било последица протеклог рата, те да деца која нису из Новог Пазара не би боравила по разним становима. Оваква акција је била одобрена од стране Министарства, али без икакве финансијске подршке (АЈ, 66, 803, 4.475/19, 16. 03. 1919.). У једном извештају из 1920. године директор наводи да дом са храном износи 60 динара месечно, али моли да се усвоји његов предлог да за имућније цена буде 90 динара, јер у противном неће бити више рачунице за вођење ове установе због великих расхода (АЈ, 66, 66–2378–2244, 2378, 11. 02. 1920.). Дакле, из свега наведеног се може закључити да је финансијска подршка државе била релативно оскудна, како се, уосталом, и у литератури може прочитати: „Оскудица сваке врсте, перманентна штедња, закидање, основне су карактеристике финансирања основних школа у Зетској бановини“ (ДИМИЋ 1997: 88).

Поред финансија, велики проблем за добро функционисање Гимназије представљали су и проблеми везани за **добиање довољног броја наставника**, и то оних који би били стручно профилисани за предмете које предају. Међутим, и поред свих молби упућених од стране директора Министарству просвете у Београду и инспектору просвете у Скопљу, који су били задужени за наставно особље, током мандата директора Стевановића никада није било наставника у довољном броју. Уколико их је и бивало у неком тренутку довољно, онда нису били стручни за одговарајуће предмете, а два додатна проблема представљало је и то што су наставници били махом Руси, који су лоше знали српски језик и од којих неки нису имали чак ни испит из националне групе предмета (АЈ, 66, 66–804–1244, 804, 11. 06. 1923.), као и то што су неки од наставника долазили у ову гимназију *на службу по казни* (ИАРНП, 91, Гимназија „Братство–јединство“ Нови Пазар, Школски летопис, 1914–1964.). Из ових разлога неки наставници су били принуђени да предају и предмете

који нису имали везе са њиховом струком (КАЧАПОР 1987: 117–126). О томе колико је сваки наставник био значајан сведоче и два документа у којима директор Стевановић моли ресорног министра да 1919. године одобри повратак из војске – на дужност – наставника Животе Јанковића, као и повратак наставника Небојше Јвалића (презиме је нечитко) 1920. године (АЈ, 66, 803, 4.475/19, 05. 1919. и АЈ, 66, 803, 14. 01. 1920.). Дакле, директор Стевановић је морао редовно слати, готово сваког месеца, дописе Министарству и молити за добијање одређених наставника, како се не би угасио неки разред и како ученици не би морали да буду на губитку због неодржавања наставе из одређених предмета. Нажалост, веома је често недостајало довољно наставника, те самим тим није било ни наставе из појединих предмета, јер су и они наставници који би се запослили у овоме крају одлазили веома брзо, тј. добијали су премештај у нека друга места. О недостатку наставног особља, које би се бавило и помагало у раду Интерната и Трпезе, директор Стевановић наводи у једном допису из 1919. године, да читав Дом и Трпезу води он сам са наставницима, па због великих обавеза моли за једног *указног* наставника, или ће у противном – како наводи – морати да затвори Дом (АЈ, 66, 803, 14. 12. 1919.). У Извештају с краја школске 1913/1914. године може се уочити да сâм директор, поред своје функције управника, држи и часове француског језика, и то четири часа недељно (ИАРНП, II 16576/1913–14.).

С претходним у вези јесте и **отварање и укидање одређених разреда**. Тако се директор Стевановић сусретао са мноштвом проблема везаних за прављење распореда, за стално његово мењање истог, за уклапање струке појединих наставника са потребама за одређеним предметима и др. На пример, према прегледаним архивским документима, 1920. године отвара се пети разред и прилаже се распоред рада за њега (АЈ, 66, 803, 11. 01. 1920.), а исте се године у септембру отвара шести разред, док је молба за отварање шесторазредне гимназије, једине у целом Санџаку, упућена Министарству још у јануару те године (АЈ, 66, 803, 26. 01. 1920. и 01. 08. 1920.). Године 1921. отворен је и седми разред, а поднета је и молба за отварање осморазредне гимназије у Новом Пазару, ради – како се наводи – „национализовања и запајања патриотским сојем народа тога краја“ (АЈ, 66, 803.), но молба није одобрена (АЈ, 66, 803.). Тако су се са отварањем разреда добијали одређени предмети на шта је утицао и број наставника. Године 1919. почело се са извођењем наставе из следећих предмета: *српски језик, математика, земљопис* (географија), *јестаственица* (биологија), *краснопис* (лепо писање), *француски језик, веронаука, историја, физика, хемија и цртање*, а наредне године – из *латинског језика и женског рада* (ручни рад, домаћинство), да би 1921. године били уведени *немачки језик и гимнастика* (АЈ, 66, 803, 4.475/19, 02. 10. 1919 и

AJ, 66, 803, 11. 01. 1920. и 11. 02. 1920.). Исте године поднет је предлог о предавању помоћног језика – *есперанта*, као *необавезног* (тј. изборног) предмета, који је директор Стевановић одобрио, али је Министарство одбило његово увођење (AJ, 66, 803, 11. 12. 1921.).

Још један изузетно велики проблем са којим се сусрео и директор Стевановић, а који је био присутан како у овој Гимназији и њеном Дому, тако и уопште у читавом Санџаку и Зетској области, јесте (не)хигијена. Како Е. Мушовић истиче: „Адекватне образовним приликама биле су културне, здравствене и друге прилике, које су имале изузетни значај за живот народа овога краја“ (МУШОВИЋ, ШЕХОВИЋ и др. 1979: 108). Дакле, и на основу докумената конкретно везаних за Гимназију у Новом Пазару и њен Дом, а пре свега на основу извештаја из 1920. године види се да је оболело од маларије 6 ђака, послат је и допис Министарству са следећим текстом: „Овде се шарлах шири у већој мери“, па је из Министарства стигао одговор о распуштању ученика од 13. децембра до 1. јануара 1921. године (AJ, 66, 803, 19944/20, 13. 12. 1921.). Следећи претходне болести, у марту 1921. године појављује се дифтерија, и ученици се распуштају од 12. марта до 10. априла 1921. године (AJ, 66, 803, 12. 03. 1921.). Дакле, (у прилог) губљењу часова те нередовности наставе, као и смањеном обиму усвојеног градива, поред оталих поменутих чинилаца, допринеле су и наведене епидемије.

И поред свих овде истакнутих проблема са којима се суочавала новопазарска Гимназија, као и њен директор, пре свега у првим годинама свога рада, заједно са наставницима и ученицима, сви су они смогли снаге и воље за делањем и показали ентузијазам у оснивању различитих удружења, како би помогли и себи – у *подизању морала*, односно, у искорењивању лоших навика које су владале, те у прибављању нових сазнања, али и другима – путем свога хуманитарног рада. С тим у вези, 1920. године оформљено је ђачко удружење *Рас*, са намером да се бори против алкохолизма међу младима (AJ, 66, 803, 9934/21 и AJ, 66, 66–804–1244, 804, 12. 03. 1923.). Исте године у мају одржано је и предавање о штетности алкохола (AJ, 66, 803, 14. 07. 1920.). Иначе, у Новом Пазару је између два светска рата постојало „Друштво трезвених“, о чему сведочи и фотографија из Историјског архива “Рас” Нови Пазар (бр. 2), па је сасвим очекивано било и оснивање сличног друштва при Гимназији. Није се заостајало ни у хуманитарном раду, те треба поменути и обележавање Видовдана 1920. године, када су ученици након одласка у цркву и читања *класификације* (успеха) у школи продавали цвеће сакупљајући прилог за сиромашну децу (AJ, 66, 803, 14. 07. 1920.). Још једна хуманитарна делатност коју је делом спроводило и Министарство, поготово на плану финансијске помоћи, јесте додељивање *благоејања* (новчана помоћ)

ученицима, као и неких врста стипендија. Да би се боље разумео значај оваквих делатности, треба се упознати са чињеницом да се у извештају Одељења за снабдевање школа и материјално обезбеђење ученика из 1920. године истиче да „благодејанаца из нижег течаја има 12 оскудних и један сиромашан“ (АЈ, 66, 66–2378–2244, 2378, 27. 11. 1920.), што је у односу на укупан број ученика у Гимназији био заиста велики проценат.

Прва Државна реална Гимназија у Новом Пазару, (једна) једина осмогодишња гимназија у Санцаку, била је у периоду између два светска рата слика или огледало друштвених и културних (не)прилика у овоме крају. Просветне (не)прилике овога краја карактерисали су: „недовољно развијен систем школства и просвете, садржаји васпитно-образовног рада били су првенствено усмерени на усвајање верских садржаја, веома мали обухват деце, врло низак просветно-културни ниво становништва и веома висок проценат неписмених, низак проценат обухвата женске деце и немогућност похађања школа за сву децу“ (МУЈЕЗИНОВИЋ, ШЕХОВИЋ и др. 2013: 5). Из свега наведеног у овоме кратком прегледу, на основу докумената и појединих података наведених у релевантној литератури, може се извести општини закључак о тадашњим тешким друштвеним приликама у овоме крају, о неповољном стању у просвети, па самим тим и о великим и понекад непремостивим проблемима са којима се у свом раду суочавала Гимназија у Новом Пазару у датом периоду. Дакле, наведени проблеми у раду Гимназије, који су се само надозивали једни на друге и често једни друге узроковали, нису, нажалост, били само проблеми једне невелике локалне средине, већ су били и одраз друштвених и просветних прилика у читавом Новопазарском санцаку. Поред извесне незаинтересованости и неагилности која је владала на страни надлежног министарства, те проблема који су из тог односа просветне управе проистицали, ова гимназија се стоички борила да опстане, прихватајући помоћ и подршку појединаца и понеких удружења, оних који су многе послове обављали сасвим добровољно, волонтерски и са пуно ентузијазма.

Тако су гимназијски проблеми описани у овом раду, уклопљени у опште стање школства у новопазарском крају, представљали велики изазов за самог директора, који је због свега наведеног морао обављати мноштво функција, тј. морао је – у зависности од потребе која би се указала – бити и наставник, и руководилац, и педагог, и психолог, (избацити: колега,) и школски референт (све пријаве за упис и полагање разредних испита прилагане су у августу директору Стевановићу) и др. (ИАРНП, II 16576/1913–14.).

Дакле, из прегледане архивске документације и литературе може се закључити да је директор Стевановић био изузетно активан радник Гимназије и велики ентузијаста. И поред свих проблема са којима се у раду школе сусретао, он је био веома ревностан у предавању тражене, тј. обавезне документације, као и у слању извештаја ондашњем Министарству просвете. Овај податак је веома важан да би се разумели велика жеља за напредовањем на плану образовања и ентузијазам који је ту жељу пратио, а који су постојали и поред свих потешкоћа које су биле саставни део рада ове гимназије. Такође треба напоменути да су како директор тако и наставници, ученици и њихови родитељи били су, без икакве сумње, ти који су желели да ова школа, Дом и Трпеза опстану, као и да деца стекну образовање које ће им бити потребно за њихово даље напредовање, те да се на тај начин издвоје од, нажалост, велике већине становништва овога подручја које је у то време било неписмено. Са недовољним бројем часова, често без понеких предмета, са мањком наставника и наставних средстава, као и без струје, просторија и сопствене зграде, под лошим хигијенским условима – ученици новопазарске Гимназије су током међуратних година, заједно са својим наставницима, одолевали свему наведеноме и упркос свим недаћама стварали, можда у том тренутку неприметно и нимало радикално, један нови друштвени слој, нову културу живљења, постајући грађани (двадесетог века) модерног доба, доба технолошких и научних иновација, века у који су већ увелико били загазали, а да то – опхрвани решавањем свакодневних проблема који су једни друге сустицали – нису ни приметили.

Цитирана литература

- Димић, Љубодраг. *Културна политика у Краљевини Југославији 1918–1941*. Други део, *Школа и црква*. Београд: „Стубови културе“, 1997.
- Качапор, Саит. *Школство у Новом Пазару и околини од 1918. до 1941. године*. Нови Пазар: Музеј „Рас“ Нови Пазар, 1987.
- Мушовић, Ејуп. *Етнички процеси и етничка структура становништва Новог Пазара*. Посебна издања, Књига 19. Београд: Етнографски институт Српске академија наука и уметности, 1979.
- Mujezinović, Sabiha i Emina Šehović, Emira Dubarić. *100 godina gimnazije: Novi Pazar 2013*. Kraljevo: Graficolor, 2013.

Извори

- Архив Југославије (АЈ), Фонд Министарства Просвете Краљевине Југославије (66), Одељење за средњу наставу, 803.

AJ, 66, 66–804–1244, Одељење за средњу наставу, 804.

AJ, 66, 66–2378–2244, Одељење за снабдевање школа и материјално обезбеђење ученика, 2378.

Историјски архив „Рас“ Нови Пазар (ИАРНП), II 16576/1913–14, Извештаји Гимназије, збирка копија.

ИАРНП, 91, Гимназија „Братство–јединство“ Нови Пазар, Школски летопис, 1914–1964.

ИАРНП, Гимназија у Новом Пазару, Деловодни протокол Државне гимназије у Новом Пазару 1918–1923, књ. 7, дел. бр. 1.

ИАРНП, Збирка фотографија.

Архив Србије (АС), инв. 7.392, 379–156 С, Смедервска гимназија, Извештаји за школску 1907–1908, 1909–1910, 1910–1911, 1911–1912, 1913–1914. годину.

Nina V. Aksić

THE ACTIVITY OF THE GRAMMAR SCHOOL IN NOVI PAZAR FROM 1913 UNTIL 1922

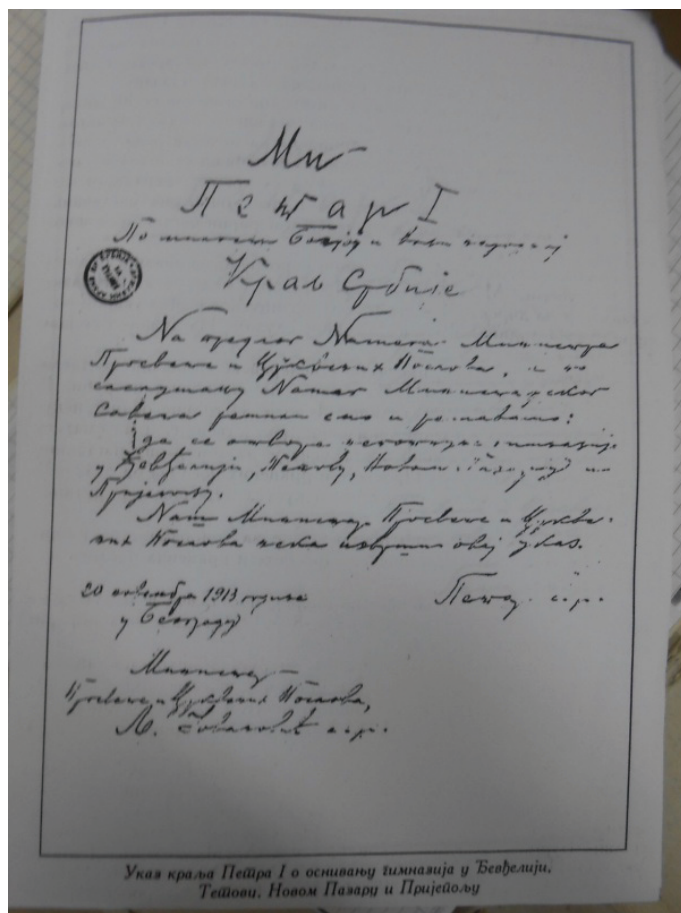
This thesis presents a short review of cultural and educational events in the city of Novi Pazar, in the decade following 1913. The issues that the Grammar school of Novi Pazar has been facing since it was first founded are presented through the personality and work of its first principal, Ljubomir Stevanović. Numerous misfortunes that befell the entire city of Novi Pazar, and thus the Grammar school and its first principal, gave rise to the formation of troupes and strengthening of teachers and students' enthusiasm, which has contributed to the development of the Grammar school from its creation up until now.

Key words: Cultural and educational events, Novi Pazar, Grammar school, Ljubomir Stevanović

Прилози

Слика бр. 1

Указ краља Петра I Карађорђевића о оснивању гимназија у Ђевђелији, Тетову, Новом Пазару и Пријеполу.

ИАРНП, Извештаји гимназије, збирка копија, II 16576.

Слика бр. 2

Друштво трезвених у Новом Пазару између два светска рата

Из Збирке фотографија ИАРНП.

PHILOLOGIA MEDIANA

Journal of Philological Studies
Faculty of Philosophy, University of Niš
Niš, X/10 (2018)

Published by

Faculty of Philosophy
University of Niš
Niš, Ćirila i Metodija 2

Publisher

Natalija Jovanović, full profesor, Dean, Faculty of Philosophy

Proofreading

Authors

Translation and editing of summaries

Sanja Ignjatović
Selena Stanković

Prepress

Milan D. Randelović

Journal cover

Darko Jovanović

Format

17 x 24 cm

Print

SCERO PRINT

Print run

50

ISSN 1821-3332

PHILOLOGIA MEDIANA

Часопис за филолошке науке
Филозофског факултета Универзитета у Нишу
Ниш, X/10 (2018)

Издавач

Филозофски факултет
Универзитета у Нишу
Ниш, Тирила и Методија 2

За издавача

Проф. др Наталија Јовановић, декан

Лектура / коректура

Ауторска

Превод и редактура резимеа

Сања Игњатовић
Селена Станковић

Прелом

Милан Д. Ранђеловић

Корице

Дарко Јовановић

Формат

17 x 24 cm

Штампа

SCERO PRINT

Тираж

22 примерака

ISSN 1821-3332

Издавачки центар
Филозофског факултета
Универзитета у Нишу

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

82

**PHILOLOGIA, Mediana : Годишњак за српску
и компаративну књижевност** / главни уредник
Ирена Арсић. – Год. X. бр. 10 (2018) -
Ниш (Ћирила и Методија 2) : Филозофски
Факултет, 2018 – (Ниш : SCERO). – 761 стр.
: 24 cm.

Годишње

ISSN 1821–3332 = Philologia Mediana

COBISS.SR-ID 171242508